

Małgorzata Filiczak
Biblioteka Politechniki Łódzkiej

Wielkie zadania małych bibliotek – jak to robią w USA

Stacey Buick jest dyrektorką małej biblioteki w Malvern, w stanie Iowa. Z warsztatów prowadzonych w stanowej bibliotece wróciła pełna zapału, z nowymi pomysłami na strategię działania, marketing usług i plany pracy swojej biblioteki. Swoją udział podsumowuje następująco: *Konferencja dała mi nie tylko wiedzę, ale również odwagę, by próbować ją wprowadzać w życie. Zmusiła mnie do skupienia się na naszej społeczności i do znalezienia sposobów zaspokajania jej potrzeb. Część pomysłów już zaczęła realizować. Liczba wypożyczeń wzrosła w związku z tym o 60%, zaś wykorzystanie radiowego dostępu do Internetu podwoiło się. Biblioteka zwiększyła liczbę kursów komputerowych dla pracowników i użytkowników, wprowadziła dwa programy zajęć popołudniowych dla uczniów i trzy dla seniorów. Każdy sukces opiera się na poprzednim i wyzwała w społeczności chęć do współpracy – mówi Stacey^[1].*

Mimo że program warsztatów dobiegł już końca, bibliotekarze nadal mogą z nich korzystać. Teraz już on-line. Na stronach portalu WebJunction (www.webjunction.org) zamieszczono pliki z programami zajęć dla czytelników do przeprowadzenia w bibliotece oraz metodami zdobywania pomocy dla bibliotek^[2]. Dla bibliotekarzy prowadzone są szkolenia on-line (na zasadzie e-learningu oraz *webinars*), istnieją fora dyskusyjne...

Portal społeczności internetowej pracowników bibliotek – WebJunction – powstał i rozwija się dzięki docelowemu, trzyletniemu grantowi Gatesów dla *Online Computer Library Center* (OCLC) w 2002 r.^[3]. Siedziba WebJunction znajduje się w Seattle, portal stale się rozwija. Z WebJunction dowiemy się między innymi, czym mogą i powinny zajmować się małe biblioteki w USA. Propozycji jest wiele: obejmują nie tylko działania związane z komputeryzacją i informacją komputerową, wiele z nich ma wymiar społeczny. Jak to zrobić? Jaki powinien być program i zakres kursu/szkolenia/spotkania? Tu bibliotekarz nie czuje się osamotniony. Pomoc, choć wirtualna, jest konkretna i skuteczna. W portalu można znaleźć odpowiedzi i przykłady działań, są gotowe scenariusze kursów i szkoleń dla różnych grup czytelników (dzieci, nastolatki, ludzie starszy, imigranci, hiszpańskojęzycznych itp.). Zapewnienie dostępu do komputerów, zaspokajanie potrzeb informacyjnych, włączanie wszystkich chętnych mieszkańców w *społeczeństwo informacyjne*, również tworzenie tradycyjnych więzi społecznych – to dobrze przemyślane kierunki działania.

Małe oraz wiejskie biblioteki (*rural libraries*) w USA obsługują rejon zamieszkiwany przez 25 000 lub mniej osób oraz/lub zlokalizowane są na terenie o statusie obszaru pozamiejskiego. Małe biblioteki mają od dawna swoje stowarzyszenie: *Association for Rural and Small Libraries*, powołane przez Clarion University of Pennsylvania, Department of Library Science, Center for the Study of Rural Librarianship, przy współpracy H.W. Wilson Foundation of Bronx, New York^[4]. Współpracuje ono z OCLC i przyłączyło się do opisanej dalej inicjatywy.

Dane liczbowe dotyczące komputerów i Internetu w małych bibliotekach w USA kształtują się następująco^[5]:

- 98,9% bibliotek publicznych oferuje użytkownikom bezpłatny dostęp do Internetu;
- tylko 34% bibliotek ma szybkie łącza;
- 17,2% bibliotek oferuje bezprzewodowy dostęp do Internetu;
- 16% bibliotek oferuje szkolenia komputerowe dla użytkowników (w bibliotekach wielkomiejskich jest to 64%);
- 69,9% bibliotek nie ma zatwierdzonych planów wymiany sprzętu komputerowego na nowy;
- 77,4% bibliotek nie ma zatwierdzonych planów aktualizacji oprogramowania;
- przeciętny bibliotekarz mieszka w swoim regionie od 17 lat, a pracuje jako bibliotekarz od 10 lat.

Małe oraz wiejskie biblioteki są placówkami informacyjno-kulturalnymi (z naciskiem na „informacyjność”) o znaczeniu chyba większym dla lokalnej społeczności niż biblioteki publiczne w miastach. W regionach wiejskich zadanie zapewnienia *information literacy*, czyli podstaw posługiwania się komputerem i Internetem, spoczywa na bibliotece publicznej. Fakt ten został dostrzeżony przez Fundację Billa i Melindy Gatesów (tak, tych Gatesów!)^[6]. W roku 2002 przyznany został grant i powstał Rural Library Sustainability Project – inicjatywa pomocy dla bibliotek wiejskich^[7]. Jednostki współpracujące to: Online Computer Library Center (OCLC), Association for Rural and Small Libraries, biblioteki stanowe, inne organizacje biblioteczne, lokalne organy samorządowe, personel małych bibliotek na całym obszarze USA. Fundacja Gatesów przyznała OCLC trzyletni grant na stworzenie portalu dla bibliotek publicznych (WebJunction) oraz umożliwiła powstanie pięcioletniego programu, mającego wyposażać 10 000 bibliotek w 40 000 komputerów z dostępem do Internetu. Są też inni sponsorzy^[8].

Rural Library Sustainability Project – inicjatywa pomocy dla bibliotek wiejskich jest jednym z programów pilotowanych przez WebJunction^[9]. Jako cele działania przyjęto:

- pomoc małym i wiejskim bibliotekom w organizowaniu ogólnodostępnego stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu oraz w prowadzeniu wszelkich akcji środowiskowych dla zdobycia funduszy na usługi komputerowe dla społeczności lokalnych;
- prowadzenie szkoleń dla personelu bibliotek – *train the trainer*, czyli warsztaty dla instruktorów, którzy zdobytą wiedzę prześlą personelowi i użytkownikom bibliotek – program do realizacji w latach 2006-2007. Wzięło w nich udział ponad 80% małych bibliotek.

Szkolenia w ramach grantu odbywały się niemal w każdym stanie, były prowadzone przez odpowiednie biblioteki stanowe; do roku 2007 wzięło w nich udział ponad 3800 bibliotekarzy. Odzew był pozytywny, a uczestnicy docenili przede wszystkim:

- możliwość kontaktu z kolegami po fachu i korespondencji na temat swoich (podobnych) kłopotów,
- dostarczenie nowych pomysłów i możliwości „naładowania się” pozytywną energią,
- możliwość zbadania różnych źródeł dostępnych poprzez WebJunction,
- przebywanie w korzystnych warunkach, gdzie był czas i sposobność do przemyślenia potrzeb i możliwych ścieżek rozwoju swojej biblioteki,
- w ostatecznym podsumowaniu fakt, że nikt nie jest pozostawiony sam sobie, że istnieją miejsca, gdzie można uzyskać pomoc.

Spójrzmy na przykład na stan Nowy Jork. W bibliotece stanowej NY w okresie od kwietnia do października 2006 odbyły się warsztaty dla dyrektorów i pracowników małych bibliotek z terenu całego stanu^[10]. Odbyło się ponad 30 szkoleń całonocnych, udział wzięło niemal 800 uczestników. Celem warsztatów było:

- powiększenie liczby małych bibliotek, które wdrażają plany wsparcia i rozwoju publicznego dostępu do komputerów dla lokalnej społeczności;
- utworzenie forum wybranych uczestników warsztatów (co najmniej po trzy z każdego stanu) i zaproszenie ich na konferencję ALA w 2007 r., aby omówili i podsumowali akcję oraz kontynuowali projekt wsparcia;
- utworzenie społeczności internetowej poprzez WebJunction w celu dalszej współpracy i wymiany opinii między uczestnikami warsztatów;
- zwiększenie liczby bibliotekarzy współuczestniczących w WebJunction, aby więcej osób korzystało z tej sieci informacyjnej.

Zajęcia uczestników warsztatów obejmowały:

- sporządzenie planu działania w celu aktywnego wsparcia dla publicznego dostępu do Internetu w ich bibliotekach,
- wybór co najmniej dwóch punktów z tego planu do realizacji w najbliższej przyszłości,
- podzielenie się doświadczeniami wyniesionymi z warsztatów ze swoimi współpracownikami,
- uczestnictwo w społeczności WebJunction,
- uczestnictwo w procesie oceny jakości i wiarygodności materiałów wyszukanych w Internecie.

Wróćmy jeszcze do stron WebJunction i spójrzmy na przygotowane do korzystania programy szkoleń czytelników z zakresu podstaw posługiwania się Internetem (*information literacy* <http://www.webjunction.org/do/Navigation?category=7902>). Bibliotekarze mogą wybierać spośród następujących propozycji:

- podstawy wyszukiwania informacji dla uczniów kończących szkołę podstawową, umiejętności na dalszą drogę kształcenia,
- jak szukać informacji dotyczących zdrowia (2 pliki),
- informacje prawne w Internecie (2 pliki),
- podstawy wyszukiwania zaawansowanego,
- świadomość informacyjna a biblioteki publiczne,
- jak nauczać posługiwania się Internetem (rozdział z książką),
- WebJunction pomaga odpowiadać na trudne pytania czytelników,
- podstawy Internetu dla studentów on-line (studium w systemach e-learningu),
- sprawdzian ze znajomości Internetu dla studentów on-line,
- z doświadczeń bibliotekarzy w bibliotece prawniczej.

Każdy z tych punktów stanowi link do ogólnodostępnego pliku (pdf lub doc), o recenzowanej treści, na dobrym poziomie. Mogą z nich korzystać nie tylko bibliotekarze amerykańscy.

Warto też sprawdzić, co małe biblioteki mogą mieć do zaoferowania na przykład seniorom (*Services to Older Adults* <http://www.webjunction.org/do/Navigation?category=7763>). Oto niektóre z 20 sposobów służenia starszym dorosłym:

- znalezienie na swoim terenie organizacji zrzeszającej osoby starsze i organizowanie regularnie nieformalnych spotkań,
- organizowanie *Tygodnia dużego druku* – albo nawet miesiąca (Niech to będą nowe tytuły!),
- opracowanie pojedynczej ulotki, z opisem bibliotecznej oferty dla seniorów (duży druk),
- zorganizowanie w bibliotece wystawy prac artystycznych starszych osób,
- utworzenie strony internetowej dla seniorów, namówienie ich, aby sami tworzyli taką stronę. Zaoferowanie kursów komputerowych i tworzenia stron WWW – na monitorze z dużym ekranem (od 19 cali wzwyż),
- zainicjowanie wydawania specjalnego newslettera dla osób starszych (drukowanego i on-line),
- zainicjowanie lub rozwijanie usługi „książka do domu”,
- zanoszenie książek do domu opieki, stworzenie tam punktu bibliotecznego,
- zaproszenie seniorów na lunch, urządzenie uroczystości urodzinowej najstarszemu w okolicy czytelnikowi,
- namówienie seniorów do udziału w kółkach zainteresowań, do pomocy uczniom w pracach domowych, czytania na głos młodszym dzieciom,
- zaproszenie seniorów do biblioteki jako wolontariuszy oraz wzięcia udziału w *Dniu wolontariusza*,
- sponsorowanie programów i zakup materiałów na temat potrzeb osób starszych dla pokolenia opiekującego się starszymi rodzicami (*Sandwich Generation*).

Zapoznaliśmy się z niektórymi tylko, przykładowymi kierunkami działań. Wachlarz propozycji jest bardzo szeroki.

Wiele się dzieje i wiele może się dziać w małych bibliotekach w USA. Wydaje się, że pomoc została tu właściwie ukierunkowana. Polega na aktywizacji i uruchomieniu istniejącego, nie zawsze wykorzystanego potencjału, na dążeniu do uświadomienia bibliotekarzom i społecznościom ich potrzeby i sposobów działania. Podsumowując, potrzebujący dostali dużą wędkę, a nie rybę. To powinno się sprawdzić, a jak wynika z przytoczonych na wstępie wypowiedzi – już się sprawdzi.

Przypisy

[1] MALZEWSKI, J. A new voice. WebJunction, ARSL join forces to advocate for rural, small libraries. *Next Space* [on-line] 2008 (8) [dostęp 26 marca 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.oclc.org/nextspace/008/advocacy.htm>. ISSN 1559-0011.

[2] *Services to Rural & Small Libraries: WebJunction's Rural Library Sustainability Online Course* [on-line]. [dostęp 22 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://webjunction.org/do/DisplayContent?id=16846>.

[3] *Bill and Melinda Gates Foundation* [on-line]. [dostęp 15 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.gatesfoundation.org/default.htm>.

[4] *Association for Rural and Small Libraries* [on-line]. [Clarion, PA]: Center for the Study of Rural Librarianship, 2007 [dostęp 15 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.clarion.edu/>; ARSL to collaborate with WebJunction. W: OCLC [on-line]. 2006 [dostęp 15 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.oclc.org/news/releases/200674.htm>.

[5] *The Rural Library Sustainability Project: Did You Know?* [on-line]. 2006 [dostęp 15 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: http://host.evanced.info/nys_rls/know.html.

[6] *ARSL to collaborate with WebJunction* [on-line], dz. cyt.

[7] *The Rural Library Sustainability Project: Did You Know?* [on-line], dz. cyt.

[8] History: The Bill and Melinda Gates Foundation. W: *WebJunction* [on-line]. [dostęp 15 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.webjunction.org/do/Navigation?category=14862>.

[9] Rural Library Sustainability Project. W: *WebJunction* [on-line]. [dostęp 15 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.webjunction.org/DisplayContent?id=11132>.

[10] Tamże.

Bibliografia

- Gates Library Grant Initiative: Rural Library Sustainability Project, Partnering with the Gates Foundation and WebJunction. Final Report, Grant Number 40914: December 8, 2005 – July 7, 2007. W: *New York State Library* [on-line]. August 13, 2007 [dostęp 16 kwietnia 2008]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nyslib.gov/libdev/gateslib/rural.htm>.